

ПРЯКОРИТЕ В С. ЕНИЦА, ЛУКОВИТСКО

Марина Маринова

Прякорите като актуален продукт на обществото и езика, възникнали спонтанно в конкретна микросреда, имат своето социално-психологическо, етнографско и лингвистическо значение. Този вид антропоними, създадени на базата на вече съществуващи в езиковата система лексикални единици, са твърде интересен обект за изследване по няколко причини. Те са база за създаване на родови и фамилни имена, съдържат редки и изчезнали или нерегистрирани до този момент диалектни думи и на практика са богатство на езика, което трудно може да бъде цялостно обхванато и инвентаризирано. В този смисъл всеки научен принос в тази област има своето значение.

Обект на изследване в моето съобщение са прякорите и прозвищата в с. Еница, Луковитско – родно село на моите родители, в което самата аз съм израснала.

Целта на проучването е да се представят всички известни и използвани в селото прякори и прозвища и мотивите за възникването им. Материалът е събиран чрез анкети с носителите на съответните прякори и прозвища, с техни близки, съседи, приятели, които са запознати с историята на възникването им. Събраните данни позволяват имената да бъдат групирани въз основа на принципа на номинация, а именно:

1. Ситуативно възникнали прякори:

Болшеви́ка – на една вечеринка облякъл униформа.

Жѝбия – при сбиване загубва част от носа си – диал. *ожѝбен* ‘осакатен’.

Кадѝня – когато бил 7-годишен се преоблякъл като жена и нарекъл себе си *кадѝна*.

Кеѝнека – спечелил състезание по борба и се нарекъл *кеѝнек* – диал. ‘силен удар’.

Майски – роден е през месец май.

Пучкин – в магазина поискал “захар на пучки” вм. на бучки.

Стръшеля – бил нажилен от стръшели, диал. *стръшел*.

2. *Прякори, възникнали във връзка със системно повтарящо се действие:*

Буйка – в детството си имал навик да търси гнездата на бухалите, диал. *буйк (буйък)*.

Вирушката – при силен вятър обичал да се навира във вихрушката (диал. *вирушка*, с елизия на *х* и премет на ударението).

Котето – на училище носел в чантата си коте, диал. *котè*.

Лизкин – често падал в снега, защото се *лизгал* – диал. *лизгам се/лизна се* ‘хлъзгам се’.

Пилето – вместо с детска играчка заспивал с пиле.

Пънката – ядял пъпките на черниците.

Чекията – не се разделял с едно джобно ножче (диал. *чекия*), което си купил още в детството си.

Чирвото – нарича салама *чирвò* – от *червò*, с редукция *е-и*.

3. *Прякори във връзка с черта на характера:*

Гявола – дяволит по природа човек, от диал. *гявол* ‘дявол’.

Зрива – избухлив по характер човек, от диал. *зрив* ‘взрив’.

Фръчйлото – припрян по нрав, бърз като хвърчило, диал. *фръчйло*.

4. *Прякори, възникнали във връзка със специфика в поведението:*

Гиздата – обича да се гизди, да се конти.

Кръната – кръшка, бяга от работа, диал. *крънка*.

Мифката – обича да скита, диал. *миткам > мифкам*.

Низата – *сниква се*, скрива се, за да не работи.

Финда – по името на едно улично куче, защото била *развалена* ‘развратна’.

5. *Прякори, възникнали във връзка с предпочитание към храна.*

Бонбонджията – много обича бонбони. От *бонбонджия* ‘който обича бонбони’, срв. *ракиджия* ‘който обича да пие ракия’.

Гладния – постоянно е гладен.

Гювѐка – обичал гювеч, диал. *гювѐк*.

Клѐката – обичал *клѐка* (кълка) – ‘пилешко бутче’.

6. *Прозвища във връзка с професия или длъжност:*

Гюбѐла – по длъжност, очертавал границите на землищата.
От диал. *гюбѐл* ‘купчинка пръст като белег за граница’.

Чепѐка – обуца по професия, от диал. *чепѐк* ‘обувка’.

7. *Прякори, възникнали във връзка с нечистоплътност на носителите:*

Пѐра – не се къпе и мирише лошо като пор.

Садѐсека – не се мие и е мръсен като опушен *садѐсек*, диал. ‘триножник, върху който се поставя съд на огъня; скара’.

Турмѐка – винаги е мръсен като *турмѐк*, диал. ‘бивол’.

8. *Прякори, възникнали във връзка с отношения към битови предмети и съоръжения:*

Ба̀ката – нарича кофата *ба̀ка*.

О̀стрия – нарича ножа *о̀стро*.

Па̀па̀ка – нарича патицата *па̀па̀к*.

Па̀рното – наричал вършачката в ТКЗС *па̀рно*.

Па̀тѐка – нарича обувките *па̀тѐци*.

Пѐтѝчката – нарича педала на автомобила *пѐтѝчка*.

9. *Прякори във връзка с физическа особеност или деформация:*

9.1. *По общо впечатление и вид на тялото:*

Джудѐжѐка – нисък на ръст като джудже.

Жѐгара – слаб като *жѐгар*, диал. ‘кол’

Трѐтко – дебел е, *трѐтлест*.

9.2. *Деформация на част от тялото:*

Гѐската – има дълга като на гѐска шия.

Катѐрката – има особена походка поради кривите си крака, от диал. *катѐрка* се ‘кривя се’.

Клѐпа̀рестия – от диал. *клѐпа̀рест* ‘човек с големи уши’, клепоух.

9.3. *По цвят:*

Чѐрния – има тъмен цвят на кожата.

9.4. По хубост:

Кѐта – красива като китка цвете.

10. Прякори, възникнали във връзка с говорни особености:

10.1. Използване на паразитни думи:

Ба̀ко – към всеки се обръща с *ба̀ко*, диал. ‘батко, батѐ’.

10.2. Аналогия с животни:

Жа̀бата – много сполучливо имитира жаба.

Свра̀ката – има писклив като на сврака глас.

Я̀рето – има тънък глас като на яре.

Заклучение:

1. Прякорите и прозвищата в с. Еница са доста често явление и са мотивирани от разнообразни признаци, между които най-често са особености на отделния индивид или конкретна случка.

2. Преобладаващи са прякорите, които съдържат негативна оценка. Ласкателните прякори са по-скоро изключение – в случая такива са само *Кѐта* и *Кѐнека*. Тази най-обща констатация може да бъде отправна точка за изследване на народопсихологията.

3. Прякорите съдържат редица редки, изчезнали или неригистрирани диалектни думи и значения, които придобиват особено значение за диалектологията и историята на езика и поради точната си локализация. Срв. в случая *ожъбен*, *кеенек*, *буяк*, *вирушка*, *лизгам се*, *крънам*, *мифкам*, *снисквам се*, *гювек*, *клъка*, *турмак*.

4. Изследваните прякори са само лични и в това село не отбелязах нито един случай на личен прякор или прозвище, което да е вторично създадено от родово или фамилно име по изчезнал вече прякор, нито пък едновременна употреба на прякор и фамилно име по прякор. Въпреки наличието на значителен брой активно използвани в ежедневните контакти прякори, при официалната регистрация на жителите на селото се предпочитат фамилни имена, образувани от лични имена.